

Téma: Určenie povrchového napätia kvapaliny z kapilárnej elevácie

Dátum: 5.12.2024

Vypracovala: Tamara Pohlodová, 2. C

Spolupracovali: Diana Pankuchová, Soňa Radačovská, Katarína Procházková, Ema Verešpejová

Teoretický úvod:

Keď do širokej nádoby s vodou ponoríme úzku sklenú rúrku - **kapiláru** - pozorujeme, že v kapiláre vystúpi voda do istej výšky h nad voľnou hladinou vody v širokej nádobe. Výška stĺpca h je tým väčšia, čím je menší priemer kapiláry. Toto zvýšenie voľnej hladiny kvapaliny v kapiláre sa volá **kapilárna elevácia**. Podobný jav pozorujeme pri všetkých kvapalinách, ktoré zmáčajú steny kapiláry.

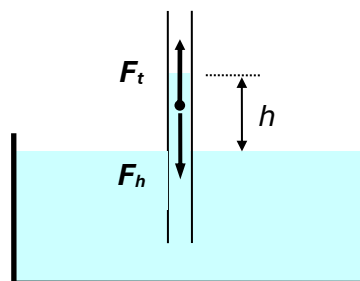
Po ponorení kapiláry do kvapaliny sa v kapiláre s polomerom R utvorí dutý povrch, ktorý má tvar polgule s polomerom R . Zakrivený dutý povrch kvapaliny v kapiláre pôsobí na kvapalinu silou F_t , v smere von z kvapaliny, teda proti hydrostatickej sile F_h . To má za následok, že v kapiláre vystúpi kvapalina do takej výšky h , aby hydrostatický tlak zodpovedajúci tomuto stĺpcu bol rovnaký ako kapilárny tlak zodpovedajúci zakriveniu povrchu. Uvedenú podmienku môžeme zapísať vzťahom :

$$p_h = p_k$$

$$\rho gh = \frac{2\sigma}{R}$$

odkiaľ po úprave dostaneme

$$\sigma = \frac{\rho ghR}{2}$$

kde ρ - je hustota použitej kvapaliny

R - vnútorný polomer kapiláry

g - tiažové zrýchlenie.

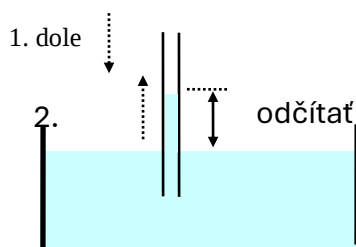
Odmeraním výšky h a polomeru R kapiláry a zo znalosti hustoty ρ kvapaliny možno určiť povrchové napätie kvapaliny pri danej teplote.

Úloha: Určte povrchové napätie kvapaliny z kapilárnej elevácie

Pomôcky: kapilárne trubice s rozličným vnútorným priemerom, posuvné meradlo s nóniom, nádoba s vodou

Postup:

1. Odmerajte vnútorný priemer troch kapilár pomocou posuvného meradla s nóniom.
2. Meranie opakujte 5 krát pri každej použitej kapiláre.
3. Kapilárnu trubicu ponorte vo vertikálnej polohe do nádoby s kvapalinou, ktorej povrchové napätie určujete. Vedľa kapiláry umiestnite milimetrové meradlo.
4. Zasuňte kapiláru na dno nádoby a povytiahnite ju. Sledujte ako hladina kvapaliny v kapiláre zaujme rovnovážnu polohu. Odmerajte výšku h hladiny kvapaliny v kapiláre.

5. Meranie opakujte 5 krát pri každej použitej kapiláre.
6. Vypočítajte aritmetický priemer, odchýlku a relatívnu odchýlku merania povrchového napätia.

Tabuľky nameraných hodnôt:

Priemer a polomery kapilár

	Počet meraní: d/m					R/m
	1.	2.	3.	4.	5.	
Kapilára 1	0,0040	0,0040	0,0040	0,0040	0,0040	0,0020
Kapilára 2	0,0032	0,0032	0,0040	0,0032	0,0032	0,0016
Kapilára 3	0,0030	0,0030	0,0030	0,0030	0,0030	0,0015

Výška vody v kapiláre

	Počet meraní: h/m					Aritmetický priemer/ m
	1.	2.	3.	4.	5.	
Kapilára 1	0,0060	0,0065	0,0060	0,0060	0,0060	0,0061
Kapilára 2	0,0065	0,0070	0,0070	0,0075	0,0070	0,0070
Kapilára 3	0,0070	0,0080	0,0078	0,0080	0,0080	0,0776

Povrchové napätia

Kapilára 1	$\rho/kg.m^{-3}$	$g/m.s^{-2}$	h_1/m	R_1/m	$\sigma_1/N.m^{-1}$
	1000,0000	10,0000	0,0061	0,0020	0,0610

Kapilára 2	$\rho/kg.m^{-3}$	$g/m.s^{-2}$	h_2/m	R_2/m	$\sigma_2/N.m^{-1}$
	1000,0000	10,0000	0,0070	0,0016	0,0560

Kapilára 3	$\rho/kg.m^{-3}$	$g/m.s^{-2}$	h_3/m	R_3/m	$\sigma_3/N.m^{-1}$
	1000,0000	10,0000	0,0776	0,0015	0,0582

Výpočty:

$$\rho = 1000 \frac{kg}{m^3}$$

$$g = 10 \frac{m}{s^2}$$

$$\sigma_1 = \frac{\rho \times g \times h_1 \times R_1}{2} = \frac{1000kg.m^{-3} \times 10m.s^{-2} \times 0,0061m \times 0,0020m}{2} = 0,0610N.m^{-1}$$

$$\sigma_2 = \frac{\rho \times g \times h_2 \times R_2}{2} = \frac{1000kg.m^{-3} \times 10m.s^{-2} \times 0,0070m \times 0,0016m}{2} = 0,0560N.m^{-1}$$

$$\sigma_3 = \frac{\rho \times g \times h_3 \times R_3}{2} = \frac{1000kg.m^{-3} \times 10m.s^{-2} \times 0,0776m \times 0,0015m}{2} = 0,0582N.m^{-1}$$

Výpočet aritmetického priemeru výšky vody v **Kapiláre 1** :

$$0,0060 + 0,0065 + 0,0060 + 0,0060 + 0,0060 = 0,0305/5 = 0,0060 \text{ m}$$

Rovnako vypočítame ďalšie aritmetické priemery v tabuľke.

Aritmetický priemer sme pri priemeroch kapiláry nepočítali, pretože sme namerali rovnaké hodnoty.

$$R_1 = d_1/2 = (0,0040/2) \text{ m} = 0,0020 \text{ m}$$

Rovnako vypočítame ostatné polomery.

Aritmetický priemer vypočítaných povrchových napätí :

$$\sigma_1 = \frac{\sigma_1 + \sigma_2 + \sigma_3}{3} = \frac{0,0610N.m^{-1} + 0,0560N.m^{-1} + 0,0582N.m^{-1}}{3} = 0,0584N.m^{-1}$$

Odchýlka merania:

$\sigma_1 = 0,0584 \text{ N} \cdot \text{m}^{-1}$ (aritmetický priemer povrchových napätí)

$\sigma_0 = 0,0728 \text{ N} \cdot \text{m}^{-1}$ (hodnota z tabuľky)

Absolútna odchýlka:

$$\Delta\sigma = \sigma_0 - \sigma_1 = 0,0728 \text{ N} \cdot \text{m}^{-1} - 0,0584 \text{ N} \cdot \text{m}^{-1} = 0,0144 \text{ N} \cdot \text{m}^{-1}$$

Relatívna odchýlka:

$$\delta_\sigma = \frac{\Delta\sigma}{\sigma} \times 100 = \frac{(0,0728 \text{ N} \cdot \text{m}^{-1} - 0,0584 \text{ N} \cdot \text{m}^{-1})}{0,0728 \text{ N} \cdot \text{m}^{-1}} \times 100 = 19,78\%$$

Záver:

V tomto meraní sme zisťovali povrchové napätie vody v kapilárnej elevácii. Merania sme opakovali päťkrát pre každú kapiláru a získané hodnoty sme si zapísali do tabuľky.

Na základe nameraných údajov sme vypočítali povrchové napätie pre jednotlivé kapiláry a následne určili ich aritmetický priemer. Výsledná hodnota povrchového napätia vody nám vyšla $\sigma_1 = 0,0584 \text{ N} \cdot \text{m}^{-1}$ (to vykazuje relatívnu odchýlku 19,78%) oproti tabuľkovej hodnote $\sigma = 0,0728 \text{ N} \cdot \text{m}^{-1}$. Odchýlka mohla vzniknúť v dôsledku nepresností pri meraní výšky hladiny kvapaliny v kapilárach alebo priemerov kapilár. Ďalším možným zdrojom chyby mohla byť odlišná teplota prostredia, v ktorom sme merali, keďže v tabuľke je uvedená teplota 20°C.